

DE BURGHTSCHOOL AAN DE HERENGRACHT 34

Geschiedenis

Het gebouw, waarin tot voor kort de Burghtschool was gehuisvest, dateerde reeds uit de tijd, toen zijn omgeving „nieuw-west” genoemd had kunnen worden, al was de aanduiding „nieuwste werck” de gebruikelijke.

In het begin van 1614 verkocht de stad de grond aan de westzijde van de Herengracht. Het terrein was verkaveld in erven van dertig voet breed (ca. $8\frac{1}{2}$ m), hetgeen zeer ruim was, want overigens schijnt een breedte van twintig voet als normaal te zijn aangenomen. De bedoeling was dat de verkochte grond bebouwd zou worden met deftige huizen voor renteniers en rijke kooplieden. Inderdaad zijn de Heren- en Keizersgracht de deftige buurt van het 17e-eeuwse Amsterdam geworden, maar niettemin heeft er al onmiddellijk na de uitgifte van de grond aan de westzijde van de Herengracht hier en daar versnippering plaatsgevonden, die niet in de bedoeling van de regering kan hebben gelegen. Twee erven werden gekocht door Jacob Pietersz. Nagtglas, een zoon van de vroegere fabriekmeester van de stad en deze had blijkbaar een plan die grond zo voordelig mogelijk te gaan exploiteren. In de zomer van het volgend jaar kwamen er klachten bij de stedelijke regering, dat Jacob Pietersz. begonnen was op het gekochte terrein een mouterij te bouwen en zulk een bedrijf zou daar toch allermint op zijn plaats zijn. De stadsbestuurders waren het geheel eens met deze klacht en zij schijnen inderdaad nog met Jacob Pietersz. te zijn gaan praten, maar deze was niet van zijn voornemen af te brengen en aan de hand van de verkoopcondities van de grond kon men de bouw van de mouterij niet verbieden en deze had dus voortgang.

De brouwerij van Jacob Pietersz. Nagtglas kreeg de naam „Mijn Glas loopt ras”. Zij stond niet aan de rooilijn van de Herengracht, maar was inpandig gebouwd. Op de rooilijn werden op de twee erven, die door Jacob Pietersz. gekocht waren, drie huizen gebouwd en door een gang onder het meest zuidelijke van deze drie panden kon men de brouwerij bereiken. Op 10 mei 1629 verkocht Jacob Pietersz. de mouterij aan Melchior van Hoorn, die zelf in de verkoopakte vermeld staat als eigenaar van een belendend perceel aan de noordzijde. Die akte bevat verder een zeer langademige opsomming van de begrenzing tussen de mouterij en de belendende percelen en de daaruit voortvloeiende rechten en plichten. Bij het verkochte complex behoorde ook een „erff ende schuyr” aan de Keizersgracht achter de brouwerij.

De koper schijnt de brouwerij niet zelf geëxploiteerd te hebben, want toen hij op zijn beurt het pand verkocht, bevatte de verkoopakte een bepaling, dat Adriaen

Willemsz. Bruyn „uyt dese mouterije ende gevolge van dien” al zijn eigendommen zou mogen meenemen.

Die verkoop vond plaats op 27 november 1645. De koopsom bedroeg *f* 23000.— en de koper was Claes Jansz. Clopper, reder ter walvisvaart en traankoper. Het pand aan de Keizersgracht was niet in de verkoop begrepen.

Deze Claes Jansz. schijnt de brouwerij ingericht te hebben tot pakhuis. In een akte van 14 juli 1703, die overigens betrekking had op een belendend perceel, is althans sprake van „het pakhuis van de weduwe Clopper”.

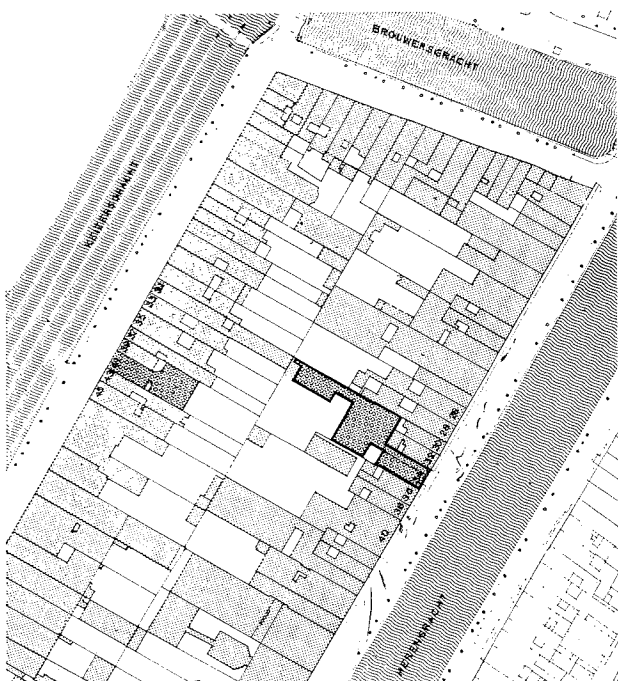
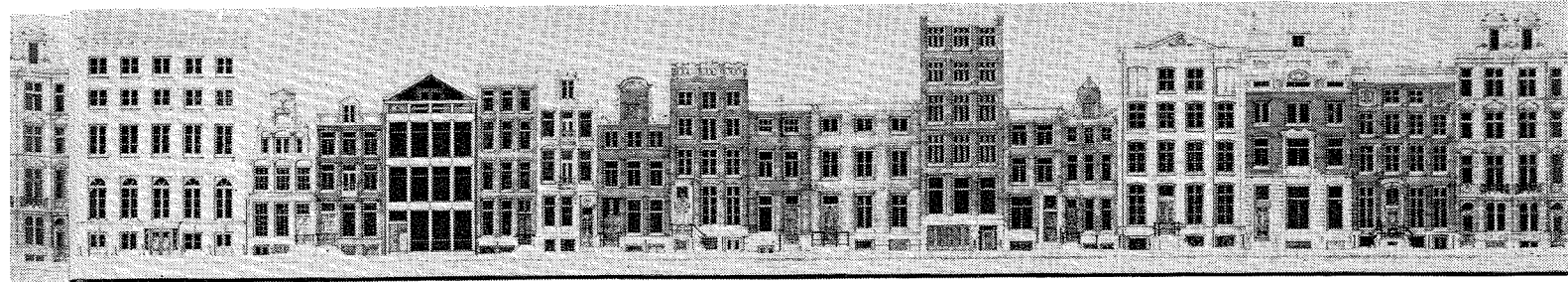
Na de dood van Claes Jansz. Clopper is het pakhuis zeer lang door erfeling in andere handen overgegaan en in het bezit gekomen van families uit de Amsterdamse regentenstand. Een kleindochter van Claes Jansz., Wendela Clopper, was gehuwd met Nicolaas Calkoen en een dochter uit dit huwelijk, Margaretha Calkoen, huwde Pieter Rendorp, heer van Marquette. Een zoon uit dit laatstgenoemde huwelijk, Joachim Rendorp, regerend burgemeester, verkocht op 8 mei 1792 voor *f* 6900.— een deel van het complex, dat hij daar ter plaatse bezat, aan mr. Tjaard Anthonie van Iddekinge, eigenaar van drie huizen op de plaats van de huidige percelen Herengracht 40 en 42, die voornemens was een nieuw huis te laten bouwen. De beschrijving van het verkochte luidde: „een agterhuis met een tuin en derzelve erven... agter het pakhuis van hem comp.”, waarna dan nog de begrenzing uitvoerig beschreven werd.

Het schijnt vreemd dat een perceel achter de tegenwoordige huizen no. 30, 32 en 34 grensde aan de grond achter no. 40, maar dat was een gevolg van de al genoemde versnippering van de grond meteen na de verkoping van 1614. De tuin achter het nieuwe huis, dat no. 40 is geworden, strekte zich nog in 1875 uit tot achter het voormalige pakhuis.

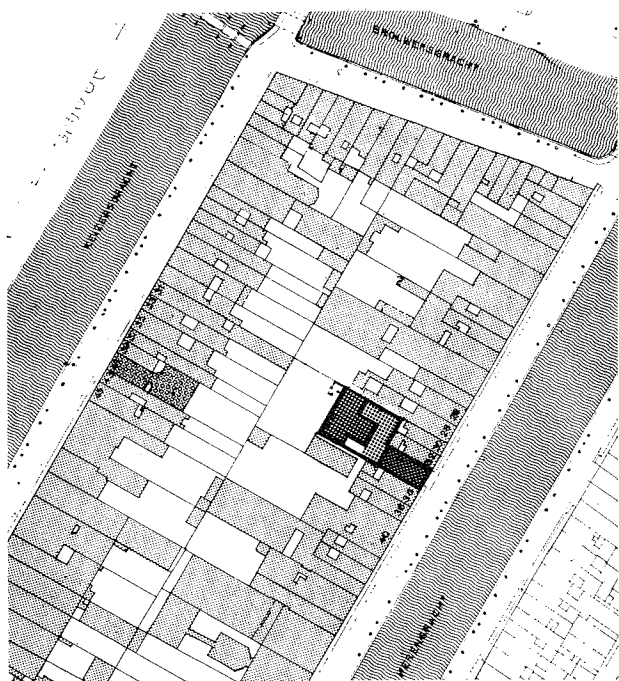
Het pakhuis „Mijn Glas loopt ras” werd volgens Raadsbesluit van 27 juli 1870 gekocht door de gemeente om verbouwd te worden tot schoolruimte; ook het huis, dat thans no. 34 is, moet toen in de koop begrepen zijn. In het verbouwde pakhuis werd de Antonidesschool ondergebracht, welke school de herinnering moest bewaren aan de dichter Antonides van der Goes (1647-1684).

Thans biedt het gebouw huisvesting aan de Burghtschool. Deze was vroeger gevestigd geweest in het pand Herengracht 119, eens het pakhuis „De Blauwe Burght” en dankt daaraan waarschijnlijk haar naam.

dr. L. Jansen

Oude situatie

Toekomstige situatie

De Burghtschool in een nieuw gebouw

Tot enkele jaren geleden is de Burghtschool, Herengracht 34, als openbare lagere school in gebruik geweest. Het gebouw moest toen wegens bouwvalligheid gedeeltelijk gesloopt worden. De behoefte aan een lagere school daar ter plaatse bleef bestaan en men heeft het plan opgevat om er een nieuw schoolgebouw op te richten. Het zal een van de weinig overgebleven openbare lagere scholen in de binnenstad worden.

Zoals bekend is langzamerhand door de city-vorming de woonfunctie van de oude binnenstad teruggedrongen door het bedrijfsleven. Onder zulke omstandigheden loopt de schoolbevolking evenzeer terug en is men genoodzaakt het aantal scholen in te krimpen. Hierbij vallen uiteraard het eerst „slachtoffers” onder de slecht gelegen, slecht geoutilleerde gebouwen. Daarnaast zal het nodig zijn om de gunstig gelegen, maar slecht geoutilleerde schoolgebouwen aan een herziening te onderwerpen.

Dit was het geval met de Prinsenschool, nu is de Burghtschool aan de beurt.

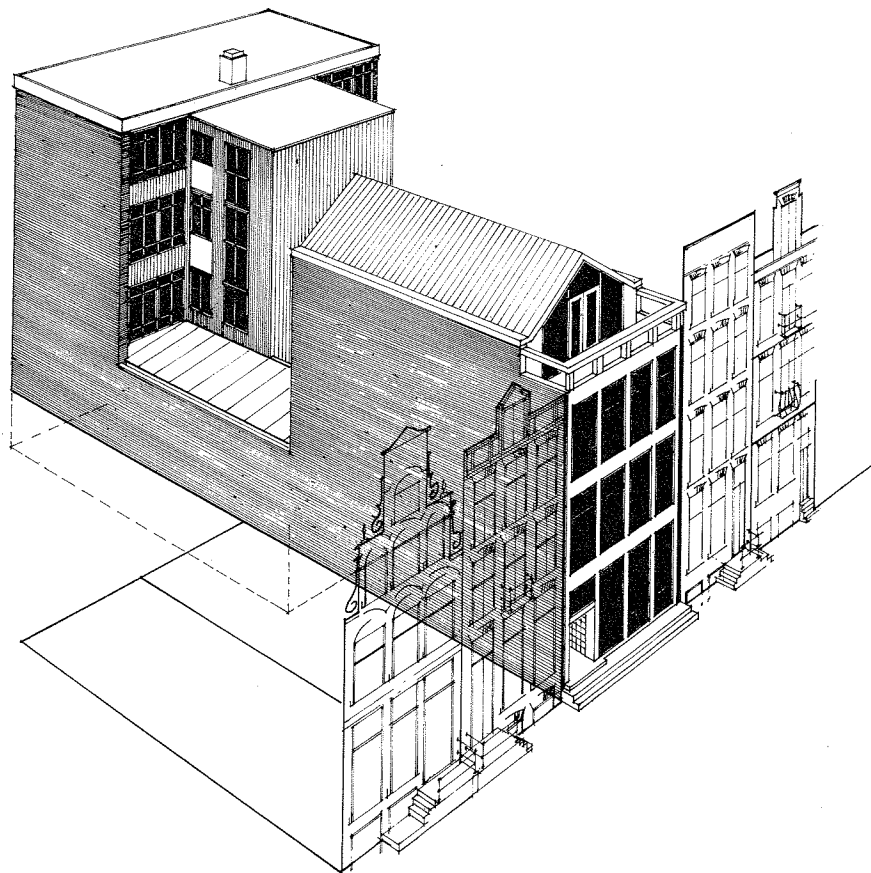
De situatie laat zien, dat de school is gevestigd op het terrein van het „grachtenhuis met brouwerij en daaronder gelegen achterhuis met tuin”, zoals beschreven in de historische inleiding van dr. L. Jansen.

De oude school was gevestigd in het oude brouwerij/pakhuis-gebouw, dat naderhand weer tot schoolgebouw was gewijzigd. De reeks van verbouwingen aan dit gedeelte had kennelijk te veel van de krachten van het bouwwerk gevergd, want het stond enkele jaren geleden op instorten.

Achter dit gedeelte was een klassevleugel met twee bouwlagen met elk twee klassen uitgebouwd.

Zoals het zich globaal liet beoordelen, was dit een resultaat van de verbouwing tot school uit eind vorige eeuw, evenals de indeling, de voorgevel en de kap van het grachtenhuis. Dit gebouw was niet direct als school in gebruik, maar bevatte een woning (voor de bovenmeester?) en een doorloop van de gracht naar het eigenlijke schoolgebouw erachter. Deze driekwart eeuw oude gebouwgedeelten waren weliswaar nog redelijk hecht doortimmerd, maar veel te klein en qua inrichting absoluut niet geschikt voor het huidige schoolgebruik. Daarom is de gehele achterbouw tot op de grond gesloopt. Van het eigenlijke grachtenhuis blijft alleen de romp bestaan. De indeling van de gevels, de kap en de plattegronden worden geheel gewijzigd. Na herbouw zal dit gebouwgedeelte het volgende bevatten.

Begane grond: grenzend aan de stoep aan de gracht de hoofdingang met een ingangshal of voorhuis met enkele fietsplaatsen voor personeel, het eerste trappe-

De nieuwe Burghtschool in zijn omgeving

(Afbeeldingen
Dienst der Publieke Werken)

huis, een gedeelte van de centrale garderobe en een doorloop naar het achtergebouw.

Op de eerste en tweede verdieping bevinden zich het handwerk- en het handenarbeidlokaal, kamer Hoofd en berging leermiddelen.

Op de derde verdieping in de kap de personeelskamer met schoolartsvoorzieningen, een theekeukentje en aansluitend een balkon aan de gracht.

Het achtergebouw bevat op de beganegrond de voortzetting van de doorloop van het „grachtenhuis” met de centrale garderobe, het tweede trappenhuis en een achterhal grenzend aan de speelplaats.

In de kelder zijn het ketelhuis voor de centrale verwarming en de kleed- en wasruimten voor de gymnastiek met daarnaast over de dubbele hoogte het gymnastieklokaal geprojecteerd. Dit gedeelte is als het ware in een grote betonnen bak geplaatst, die half in, half boven de grond het gehele terrein tot aan de achtergevelrooilijn beslaat. Op het achterste gedeelte daarvan is in drie verdiepingen, als een soort toren het eigenlijke klassenblok gebouwd.

Op elke verdieping vinden wij aansluitend aan het trappenhuis twee klasselokalen, een toiletgroep en een balkon, dat toegang geeft tot de achteruitgebouwde brandtrap.

Het schoolgebouw omvat dus totaal acht klasselokalen, een gymnastieklokaal met nevenruimten, personeelsaccommodatie, een begane-grondhal en een speelterrein. Gezien het zeer beperkte terrein is dit dus een compacte geschiedenis geworden, waarbij hier en daar ten opzichte van de „normaal” gesitueerde scholen enkele formele „veren gelaten” moesten worden wat betreft

de afmetingen van het gymnastieklokaal en dergelijke. Verwonderlijk is dat dit tot incidentele kleinigheden beperkt kon blijven, waarbij in feite de kwaliteit van de school niet in het geding was.

De grachtengevel wordt geheel vernieuwd. De bestaande gevel, een 19e-eeuwse schepping, was zeer romantisch, maar onbruikbaar voor de hedendaagse school gezien de kleine ramen en de gewenste verhoging van het gebouw.

De nieuwe gevel wordt strak, bekleed met grijs geschuurde hardsteen met grote ramen en bovenin de balkonborstwering gedeeltelijk gesloten met metaalplaat. De vaak voor oude gevels aan de gracht toegepaste driedeling van de gevel kon in verband met de vrij grote breedte van het perceel hier niet worden doorgevoerd vanwege de gewenste verticale structuur. Hier is dus een vierdeling gekozen met daarin, geheel links geplaatst, een inspringende deur.

's Avonds zal deze nis met een rolhek worden afgesloten. Vanaf het balkon wordt op hoogtijdagen de horizontale vlaggestok uitgestoken in het vak boven de hoofddeur.

De kap ligt een stuk terug ten opzichte van de voorgevel, die hierdoor een duidelijke, horizontale beëindiging krijgt.

Het inpassen van een nieuwe gevel in een oude grachtenwand is altijd een precare geschiedenis. Het heeft dan ook in dit geval een uitvoerig overleg tussen de Commissie voor de Oude Stad (de schoonheidscommissie) en de architect vergegd.

ir. H. 't Hoen